

na arheologijo, pa tudi biološka antropologija je prisotna le posredno). Stane Andolšek pregledno predstavi nekatere pristope k preučevanju jezika.

V zadnjem razdelku zbornika piše Duška Knežević Hočvar o Panoptičnem načelu v utopističnem in socialističnem načrtovanju naselij, ki predstavlja "popoln pogled kot predpogoj transformacije načina življenja". V okvir vprašanj o prostoru in času sodi tudi zaključna razprava Irene Weber o kulturnem šoku, ki je temeljna iniciacijska praksa antropolo-

gov (njihov krst) in obenem (tudi prijetna) težava, s katero se srečujejo popotniki. Konec koncev je sled faz fascinacija-križa-adaptacija, ki čaka vsakega popotnika, neke vrste klasičen obred prehoda.

Pričujoči zbornik dokazuje, da je antropologija na Slovenskem dejansko že onkraj prvih dveh faz in da po liminalnih težavah prihaja faza adaptacije oz. umestitve antropologije med "klasična" humanistična, družboslovna in naravoslovna področja na Slovenskem.

Rajko Muršič

ALFRED REGINALD RADCLIFFE-BROWN, STRUKTURA IN FUNKCIJA V PRIMITIVNI DRUŽBI.

ŠKUC, Filozofska fakulteta,
Ljubljana 1994,
280 str., ISBN 961-6085-03-4

S prevodom klasičnega metodološkega "priročnika" iz zenitnega obdobja razvoja britanske socialne antropologije smo dobili delo, ki zapolnjuje značilno vrzel v metodološki podlagi "znanosti o človeku", kakor jo pač percipiramo na Slovenskem. Gre za funkcionalistično strukturalno šolo, ki - za razliko od Lévi-Straussove - izhaja iz biologistične oz. naravoslovne znanstvene paradigme, ne pa iz humanistične (kamor je mogoče šteti monografska zgodovinsko zasnovana prizadevanja Evans-Pritcharda). V tem smislu je domačemu družboslovju Radcliffe-Brown in velik del britanske funkcionalistične in strukturalne antropološke šole doslej v veliki meri ostal tuj. Še posebej med etnologi, ki si z zapletenimi sorodstvenimi shemami in deduktivnimi "strukturami" niso mogli kaj prida pomagati pri delu, večinoma usmerjenem v zgodovinske razlage "ljudske kulture" in "načina življenja".

Že na začetku te klasike Radcliffe-Brown opozarja na tisto razsežnost antropološkega raziskovalnega dela, ki ga zgodovinski pristopi ne morejo "pokriti". Kot dobro vzgojen britanski empirist pač razlikuje med zgodovinskimi razlagami in teoretskim razumevanjem (9). Seveda pa ob površnem branju hitro spregledamo, da Radcliffe-Brown (in britanska socialna antropologija malodane v celoti) ne zavrača zgodovinskih razlag. Seveda pa teoretske generalizacije ne sodijo v domeno "idiografske" etnografije, temveč k "nomotetični" "primerjalni sociologiji" (8, 10). In slednja ne more razložiti opazovanih pojavov, če jih ne razume kot procesa ("za razumevanje družb in njihovih institucij sta potrebni obe" (128), splošna oz. primerjalna razlaga in zgodovinska).

Predmet socialne antropologije je po Radcliffe-Brownu "proces družbenega življenja". Bolj natančno: socialna antropologija je po njegovem "primerjalno teoretsko preučevanje oblik družbenega življenja pri primitivnih ljudstvih" (10). S tem pa jo v celoti zapre v stajo sociologije, čeprav se zaveda, da etnografska praksa pošteno štrli iz okvirov tako zastavljene definicije. Takšna opredelitev pa po drugi strani "socialno antropologijo" predstavlja kot teoretsko znanost, kot da ne bi bilo etnografsko terensko delo bistvena sestavina ali vsaj prvi pogoj vsake "teoretske" antropologije. Zato je prav značilna druga eksplicitna opredelitev socialne antropologije v tem

delu, v kateri sociologijo oz. socialno antropologijo razume kot "preučevanje kulturnih pojavov z istimi induktivnimi metodami, kot jih uporabljajo naravoslovne znanosti" (138). Obe opredelitvi je torej potrebno brati skupaj: družbeno življenje razkrivajo teoretski (deduktivni) modeli, medtem ko ti modeli temeljijo na induktivnem preučevanju "kulturnih pojavov" in induktivnih generalizacijah. S tem pa je Radcliffe-Brown nevede stopil v past carnapovskega modela logičnega pozitivizma (z vprašljivim statusom "korespondenčnih pravil" med empirijo in teorijo).

Za razumevanje Radcliffe-Brownovega funkcionalnega (in

strukturalnega) pristopa je njegovo opozarjanje na navdihanje pri naravoslovni znanstveni paradigmi treba jemati dobesedno. Procesi, ki jih raziskuje socialna antropologija, omogočajo delovanje organizma. Zato je potrebno navesti še tretjo Radcliffe-Brownovo opredelitev socialne antropologije: "Socialno antropologijo pojmem kot teoretično naravoslovno znanost o človeški družbi, tj. kot raziskovanje družbenih pojavov z metodami, ki so bistveno podobne tistim, ki jih uporabljajo fizikalne in biološke znanosti" (211). Zato zanj - za razliko od Lévi-Straussa - strukture niso modeli. Nasprotno: "Družbene strukture so prav tako realne kot posamezni organizmi" (213). To pa je seveda skrajno sporno. Kot kaže, so še zmeraj edine "realije" ljudje, torej organizmi. Družbeni organizem pa je prej ko ne teoretska metafora.

Kakorkoli, Radcliffe-Brownov teoretski sistem je tako vseobsegajoč sistem drugega reda (modeliranje empiričnih podatkov), da ga ni mogoče razbijati po delih, saj vsebuje celoten aparat, ki naj nam omogoči razumevanje pojave, ki nas zanima. Videti je, kot da je tako zastavljen teoretski model, ki zajema analizo družbe s pomočjo jasnih konceptov, kot so zgodovina, teorija, družbeni proces, kultura, družbeni sistem, statika in dinamika, družbena evolucija, adaptacija, družbena struktura in družbena funkcija (7-22), tako dovršen, da daje podlago za teoretsko dozorelost (socialne) antropologije. Toda prav ta nemogoča monolitnost njegove "paradigme" je zakrivila veliko krizo socialne antropologije v povojnem obdobju, kajti ameriška pragmatična "preproščina" jo je v marsičem preprosto zaobšla. Moč strukturalne in funkcionalne metode je namreč v tem, da abstrahira kompleksnost družbenih "procesov" in z modeli razlaga delovanje okleščenih idealnih tipov. Zato na videz uspešno nastopa v raziskavah in razlagah načina delovanja določenih skupnosti v celoti ali njenih posameznih delov (podsistemov), kompleksnosti "funkcioniranja" sistemov na ravni najelementarnejših "delcev" pa ne more razložiti v okviru lastnega predpostavljenege teoretskega aparata.

To postane razvidno šele takrat, ko ugotovimo, kako se raziskava neke družbene institucije (npr. razmerja med materinim bratom in sestrinim sinom) izteče v zapleteni "slovnici" zadevnega razmerja (namesto v "algebri" tovrstnih institucij). Kljub povsem nasprotnemu izhodišču od semiološkega, na koncu Radcliffe-Brownova metoda pripelje do zelo sorodnih "primerov". Ta pravila imajo pač več skupnega s slovnico kot pa z matematičnimi strukturami, čeprav bi si Radcliffe-Brown prizadeval za formalizacijo antropološkega vedenja. Tako kot

pri jeziku, katerega slovnice ljudje ne poznajo, se ljudje uklanjajo "strukturam" družbenih institucij, ne da bi "poznali" vso zapletenost danih pravil. Ta pravila lahko "prevajamo" ena v druga, ne moremo pa enih "izvajati" iz drugih.

Od matematizacije antropološkega znanja Radcliffe-Browna ločuje tudi epistemološka usmeritev, v okviru katere govori o zakonu o določeni stopnji "funkcionalne konsistentnosti sestavnih delov družbenega sistema" (52) za razliko od logične konsistentnosti. Poleg tega zakona omenja še težnjo družbene strukture k stabilnosti, določnosti in kontinuiteti (54). Wittgenstein bi seveda dodal, da so tovrstni "zakoni" zelo sorodni "tautologijam", samoumevnim resnicam, iz katerih je mogoče z miselnimi akrobacijami deducirati vso pestrost družbenih "bitnosti".

Ali je Radcliffe-Brownov načrt "strukturne analize" sorodstvenih sistemov (sistematična klasifikacija, značilnosti organiziranih celot in določanje posebnih primerov prepoznavne skupine pojavov ter veljavnih - univerzalnih generalizacij (99)) sploh imel pogoje za uspeh? Da, če bi obstajali elementarni zakoni, iz katerih bi bilo mogoče zmodelirati katerikoli obstoječi in možen sorodstveni sistem. Ob predpostavki, da bi imeli take elementarne zakone, bi se zagotovo zalomilo pri problemu omejenih, a neskončnih možnosti. Rešitev, ki jo je Radcliffe-Brown videl v "soglasju o ciljih in ustreznih metodah, s katerimi naj do teh rezultatov pridemo" (101), nam je danes še bolj odmaknjena kot pred pol stoletja. Pravzaprav smo ji večinoma pokazali hrbet. Kajti: "V znanosti, kot je naša, so besede instrumenti analize, in vedno moramo biti pripravljeni slabša orodja zamenjati z boljšimi, če se pokaže priložnost" (152).

Naj na koncu dodam še, da mi ni povsem jasno, če je prav, da dobivamo prevode klasičnih antropoloških del desetletja in več prepozno. Mar danes ni več takšnih klasik? Mar ne bi bil že čas, da bi dobili tudi prevode, na primer, Pierra Bourdieauja ali nekaterih najbolj odmevnih del sodobne kulturne antropologije, npr. Clifforda Geertza ali Erica Wolfa? Ne čez pol stoletja.

In še to: čeprav je prevajalec v marsikaterem primeru moral utirati pota terminološki jasnosti, je uporabljal termin, ki ga etnologi že lep čas ne uporabljamo več (običaj). Tudi termin "družbena vrednost" je prej "vrednota" kot ekonomsko pogojena "vrednost".